

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	85
Land:	Burundi
Kilde:	Det svenske Regeringskansliet, Utirkesdepartementet
Titel:	"Mänskliga rättigheter i Burundi 2007"
Udgivet:	27. marts 2008
Optaget på baggrundsmaterialet:	15. april 2008

Utrikesdepartementet

Denna rapport är en översiktlig sammanställning över hur de mänskliga rättigheterna efterlevs, grundad på den svenska ambassadens bedömningar.

Rapporten kan inte ge en fullständig bild. Information bör sökas också från andra källor.

Mänskliga rättigheter i Burundi 2007

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Burundi befinner sig i en mycket bräcklig situation efter ett 12 år långt inbördeskrig som kostat minst 300 000 människor livet. Den 7 september 2006 undertecknades ett avtal om eld upphör mellan regeringen och den största rebellgruppen *Forces nationales de la libération* (FNL) som ännu inte lagt ned vapnen. I juli 2007 hoppade dock FNL av den kommission som ansvarar för genomförandet av avtalet (Joint Verification Commission). I augusti dödades mer än 30 FNL-rebeller efter intern oenighet om rebellerna skulle återgå till förhandlingarna eller fortsätta strida.

Säkerhetsläget har försämrats, främst på grund av allmän laglöshet. De direkt konfliktrelaterade brotten mot de mänskliga rättigheterna har minskat, men människorättssituationen är fortsatt mycket oroande. Godtyckliga frihetsberövanden, försvinnanden och tortyr förekommer fortfarande. Åtals- och straffrihet råder i de flesta fall.

Burundi ligger på 167:e plats av de 177 länder som ingår i FN:s utvecklingsprogram (UNDP) rankning baserad på indikatorer för mänsklig utveckling. Drygt 90 procent av befolkningen lever i självhushåll på landsbygden. Tillgång till hälsovård och utbildning har förbättrats något, men inte kvaliteten.

Våld mot kvinnor och barn är fortsatt utbrett och förefaller öka. Rebeller plundrar byar på mat, mediciner och pengar för sin försörjning trots avtalet om eldupphör. Rekrytering av barnsoldater till rebellrörelser fortsätter.

FN-missionen (United Nations Operation in Burundi, ONUB) avslutades i december 2006 och ersattes av ett integrerat FN-kontor (BINUB) som bland

annat samordnat program finansierade ur FN:s fond för fredsbyggande (Peace Building Fund).

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Burundi har ratificerat eller anslutit sig till de centrala konventionerna på området rörande de mänskliga rättigheterna.

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR). Dock har landet inte tillträtt de fakultativa protokollen om enskild klagorätt respektive om avskaffande av dödsstraffet.
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR).
- Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (CERD).
- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW) samt undertecknat dess fakultativa protokoll om enskild klagorätt.
- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CAT) men ej dess fakultativa protokoll om förebyggande av tortyr.
- Konventionen om barnets rättigheter (CRC). Det fakultativa protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi har undertecknats, likaså protokollet om barn i väpnad konflikt.
- Flyktingkonventionen samt det tillhörande protokollet från 1967.
- Afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter och dess protokoll om tillskapandet av en afrikansk domstol för mänskliga och folkens rättigheter samt Afrikanska stadgan om barnets rättigheter och välfärd.
- Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen (ICC).

Burundi ligger efter i rapporteringen avseende samtliga konventioner och har avseende Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR) inte rapporterat någon enda gång efter tillträdandet.

Burundi har undertecknat men inte ratificerat konventionen om rättigheter för personer med funktionshinder och konventionen mot påtvingade försvinnanden.

FN:s oberoende expert för mänskliga rättigheter i Burundi och den särskilde representanten för barn och väpnade konflikter har kunnat besöka landet under året och fritt träffa företrädare för såväl staten som det civila samhället. Båda besöken resulterade i rapporter till FN:s generalförsamling. Burundi finns

inte med bland de länder som har givit FN:s specialrapportörer en stående inbjudan att göra landbesök. FN-kontoret BINUB har fått tillträde till samtliga typer av arrestlokaler och fängelser.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Under 2007 dödades omkring 400 människor, framförallt som följd av väpnade strider. Antalet summariska avrättningar utan föregående rättegång förefaller vara lägre än under tidigare år, likaså försvinnanden.

I provinsen Muyinga greps under maj månad förra året drygt 30 personer av säkerhetspolisen, trots att några stridigheter inte rapporterats under de senaste månaderna. Dessa försvann sedan ur arrestlokalen under juli månad. 19 av dem återfanns avrättade i floden Rivubu, övriga saknas fortfarande. En överlevande lyckades fly. Två lokala officerare och en lokal ledare för säkerhetspolisen greps och häktades av en lokal domstol som också planerade att gripa och häkta provinsens militära ledare. Domaren förflyttades därefter till en annan provins. Ärendet har bollats mellan olika instanser men några ytterligare personer har inte gripits och något straff hade ännu i slutet av 2007 inte utdömts. Det bör dock noteras att det var första gången en relativt högt uppsatt person från säkerhetspolisen greps. Den som var militärt ansvarig i provinsen har avsatts från sin tjänst men arbetar fortfarande inom militären. Beslut om gripande finns men har upphävts av riksåklagaren.

Inga uppgifter om slaveri förekommer, däremot fall av tvångsarbete då civila tvingats samla in ved och vatten åt militär och kommunförvaltningar.

Enligt välgrundade uppgifter förekommer fortfarande tortyr. Observatörer av mänskliga rättigheter hade i slutet av november identifierat 123 fall av tortyr och inhuman behandling utförda av regeringsstyrkor, polis, säkerhetspolis och till en mindre del av kommunala tjänstemän. Antalet tortyrfall verkar ha minskat något jämfört med föregående år.

Fem av de sju personer, inklusive den förre presidenten och vicepresidenten som greps i augusti 2006 misstänkta för planering av statskupp, släpptes fria i januari 2007. Många bedömare ställde sig tveksamma till anklagelserna. Tre av dem hade, enligt välgrundade uppgifter, utsatts för varierande grader av tortyr, bland annat officiellt intygat av en regeringsmedlem efter hennes besök i fängelset men dementerat av regeringen som helhet. Även vicepresidentens advokat greps efter att ha begärt att få se sin klients läkarjournal, något som utlöste en strejk bland landets advokater. I ett av fallen utfördes tortyren av en representant för säkerhetspolisen som bara några månader tidigare hade gått en

kurs för blivande internutbildare i mänskliga rättigheter där även förbud mot tortyr ingick. Två av de gripna lägre officerare, som fått betalt för att vittna mot de övriga, dömdes till 15 respektive 20 års fängelse.

Ett nytt förslag till strafflag kriminaliserar tortyr men har ännu inte antagits av parlamentet. Burundi saknar lagstiftning som förhindrar ut- och avvisning av flyktingar till länder där de riskerar tortyr.

Burundi har elva fängelser i tio av landets 17 provinser och fler än hundra arrestlokaler. Förhållandena i fängelserna är undermåliga delvis orsakat av kraftig överbeläggning med fyra gånger fler fångar än utrymmena var planerade för. De intagna är beroende av hjälp med mat från anhöriga, vilket är svårt att få för dem som sitter i fängelse i en annan provins än hemorten, särskilt för barn. Matransonerna är sparsamma och innehåller endast majs och bönor. Madrasser, filter, lampor, grytor och bestick för att kunna laga mat får fångarna ordna efter bästa förmåga.

Av de som sitter fängslade är drygt 60 procent häktade och 40 procent har fått ett straff utdömt. Män, kvinnor och barn hålls inte skilda åt förutom i provinsen Ngozi där separata fängelser finns för män och kvinnor. Sexuella övergrepp förekommer. Drygt 60 barn under fem år bor med sina mammor i fängelse. Fångarna har inte tillgång till mediciner inklusive bromsmediciner mot aids.

4. Dödsstraff

Dödsstraff har inte utdömts i civila domstolar under de senaste åren. Däremot förekommer det fortfarande inom de militära domstolarna. Regeringen lade under 2007 fram en ny strafflagstiftning där dödsstraffet inte nämns som straffsats. Parlamentet hade vid årets slut ännu inte tagit ställning till förslaget. Det förefaller inte som om det finns någon opinion för att behålla dödsstraffet.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Åklagare kan i förebyggande syfte häkta personer högst 15 dagar, därefter krävs domstolsbeslut. Detta efterlevs dock sällan.

Godtyckliga frihetsberövanden förekommer fortfarande men förefaller ha minskat något jämfört med tidigare år. Det händer att personer misstänkta för smärre brott gripits och kvarhållits i illegala lokaler bortom de beslutade tidsgränserna. Myndigheternas förklaring är brist på personal och transportmöjligheter till officiella förvarslokaler.

Tidigare löften om att barn misstänkta för samröre med FNL skulle släppas fria har inte infriats.

Ofrivilliga försvinnanden förekommer fortfarande men verkar ha minskat i omfattning (se även rätten till liv).

Inga uppgifter om reserestriktioner för enskilda personer förekom under året. Tidigare påbud om att alla besökare till byar måste anmälas till byledningen, och att medlemmar i vissa partier måste anmäla sig i sin hemby varje dag, förefaller ha tagits bort. Regeringen införde i november återigen ett utgångsförbud som gäller alla vägar in i och ut ur huvudstaden mellan 18 på kvällen och sju på morgonen.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Domstolsväsendet är inte självständigt i förhållande till regeringen. Uppgifter förekommer om att domare på lokal nivå förflyttats eller bytts ut. Domare på alla nivåer utses av regeringen. Enligt FN:s specialrapportör för Burundi förekommer det att domare får order om att föra misstänkta direkt till fängelse utan rättegång.

Domstolarna är i regel överbelastade och underfinansierade. Drygt 80 procent av rättsärendena rör tvister om äganderätt till mark. Regeringen har utlovat kraftigt höjda löner men det är oklart hur reformen ska finansieras. Även poliser har låga löner. Majoriteten av poliskåren består av före detta soldater som inte fått någon, eller bara en veckas utbildning för sina nya uppgifter. Poliser anses ligga bakom många rån. Säkerhetspolisen lyder direkt under presidenten. Civil och oberoende granskning av säkerhetspolisen saknas. Militärdomstolar finns. Lynchningar förekommer och kan vara ett uttryck för att tilltron till rättsväsendet vacklar och som ett sätt att ta över åtråvärd mark.

Det finns ingen burundisk lag som anger att domstolsväsendet ska betala för misstänkta försvarsadvokater, inte ens för barn – detta i motsats till vad som föreskrivs i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

Säkerhetspolisen kan avlyssna telefonsamtal med mera utan domstolsbeslut eller misstanke om brott. Säkerhetspolisen har även egna arrestlokaler där gripna förhörs (se även under tortyravsnittet).

Majoriteten av befolkningen vänder sig till de traditionella rättsstrukturerna – ubashingantahe. Det formella rättsväsendet kräver ofta att ärenden behandlas via ubashingantahe först. Dessa ”domstolar” tenderar att föreslå lösningar som är skadliga för kvinnor och flickor. En man misstänkt för våldtäkt kan

exempelvis föreslås att betala några öl till flickans/kvinnans far som ”straff” eller att gifta sig med offret.

Barn är straffbara från 13 års ålder. Ett nytt lagförslag innehåller en höjning till 15 år, hårdare straff för brott mot barn, kortare straff för brott begångna av barn och en form av samhällstjänst som alternativ till fängelse. Barn kan idag få kännbara straff. Stöld av en get kan innebära tre års fängelse. Maxstraffet för ett barn är tio års fängelse. Särskilda institutioner för straffade barn och ungdomar saknas än så länge.

Endast ett av landets 10 fängelser har särskilda lokaler för barn både under dagen och natten. I alla övriga fängelser lever barn tillsammans med vuxna. Hittills har ingen som helst skolundervisning erbjudits i fängelserna. Drygt 400 barn beräknas sitta i fängelse, merparten utan att ha fått något straff utdömt. Åtskilliga fler bedöms sitta häktade i olika former av arrestlokaler. Antalet barn i fängelser och arrestlokaler har ökat under det senaste året. Av barn i förvar har endast 20 procent fått ett straff utdömt. Övriga 80 procent är häktade. Uppåt 90 procent har inte fått någon rättshjälp över huvud taget.

Merparten barn i förvar är föräldralösa och har kastats ut från de hushåll där de arbetat. Motivet är oftast misstanke om stöld eller våldtäkt men i många fall ligger snarare en ovilja att betala lön bakom. Falska anklagelser mot föräldralösa barn för att komma åt deras ärvda mark förekommer också.

En nationell kommission för mänskliga rättigheter och ett ombudsmannaämbete planeras – det sistnämnda omnämns i såväl fredsöverenskommelsen i Arusha som i konstitutionen, men ingendera finns ännu i verkligheten. Regeringen har inte avsatt några medel i statsbudgeten för dessa institutioner.

7. Strafffrihet

Åtals- och strafffrihet är fortsatt allmänt utbredda. Armén har under inbördeskriget kunna begå brott mot de mänskliga rättigheterna och den humanitära rätten utan påföljd. Ofta förefaller fallen avskrivas eller enklare disciplinpåföljd såsom en månads löneavdrag utdömas. Ett exempel är massakern i flyktinglägret Gatumba den 13 augusti 2004 då 162 personer dödades och mer än 100 personer skadades. Tidigare löften om rättsliga åtgärder har inte uppfyllts. Samma sak gäller de summariska eller utomrättsliga avrättningarna i Musingaprovinsen sommaren 2006.

Mutor för att köpa sig fri förekommer då personalen inom rättsväsendet är lågavlönad.

Brott, såsom folkmord och brott mot mänskligheten, kan i framtiden komma att hanteras dels av en särskild tribunal i Burundi, dels av en sannings- och försoningskommission. Förslagen kommer från överenskommelsen i Arusha år 2000 och den internationella undersökningskommission som på FN:s säkerhetsråds uppdrag utredde frågan. Åtgärderna skulle egentligen ha införts redan före valen 2005. En styrkommitté tillsattes den 2 november bestående av representanter för såväl regering, civila samhället samt FN:kontoret BINUB. Kommittén har i uppgift att arbeta fram en strategi inom tre månader och att därefter inleda nationella konsultationer. Mycket tyder dock på att det kommer att dröja innan kommissionen och tribunalen inrättas, om alls.

Några av de utestående frågorna är om de personer som ställs inför kommissionen ska åtalas och straffas eller endast berätta sanningen och därefter be om förlåtelse, om en särskild tribunal verkligen behövs eller om det ordinarie inhemska domstolsväsendet kan ta sig an de allvarliga brotten. Ett uttalande från regeringspartiet den 5 maj tyder på att man föredrar förlåtelse framför åtal och straff – något som går emot internationella regler om att folkmord, krigsbrott och brott mot mänskligheten måste åtalas.

På landsbygden synes de flesta människor vara i behov av att lyfta fram sanningen och av att stulen boskap och nedbrända hus ersätts – därefter kan man försonas på bynivå. Man anser däremot att ordergivare och beslutfattare på högre nivå bör ställas inför rätta.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Oberoende medier finns, framförallt i form av radiostationer. Den enda TV-kanalen kontrolleras av regeringen, likaså den enda dagstidningen. Censur eller tidigare inskränkningar i form av stängningar av redaktioner har inte rapporterats under året. Överlag kan journalister numera behandla alla ämnen, även korruption, utan repressalier. Däremot har enskilda journalister utsatts för hot och trakasserier såsom nattliga telefonsamtal och korslagda knivar utanför ytterdörren.

Medias granskande roll försvåras även av bristande kapacitet. Burundi saknar journalistutbildning på högskolenivå och journalister har sällan ämneskunskaper. Den nya medielagstiftningen, som inväntar behandling i parlamentet, kan komma att innebära begränsningar för journalistkåren bland annat då regeringen har för avsikt att ta över utfärdandet av presslegitimationer från journalistkåren. Regeringen har inte diskuterat utkastet till ny lag med journalistkårens företrädare. En myndighet för kommunikation har inrättats men har av journalistkåren anklagats för att inte vara tillräckligt oberoende.

Mötes- och föreningsfrihet respekteras generellt. Demonstrationer är tillåtna men förekommer sällan, däremot är strejker vanliga. Offentliganställda strejkade under hösten i protest mot att presidentens löften om 34-procentiga löneökningar ännu inte infriats. Fackliga organisationer finns och är relativt aktiva.

Konstitutionen är sekulär. Två tredjedelar av befolkningen är katoliker och andelen protestanter och muslimer har växt något under de senaste åren. Traditionell tro förekommer fortfarande.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

En samlingsregering styr landet sedan de allmänna valen 2005 då knappt 80 procent av de registrerade väljarna röstade. Uppgift saknas om mäns och kvinnors valdeltagande. Det största regeringspartiet, *Conseil national pour la défense de la démocratie/Forces de défense de démocratie* (CNDD/FDD), dominerar senaten men inte längre nationalförsamlingen efter avhopp på grund av oenighet inom partiet. Den förre partiordföranden avsattes och greps under våren anklagad för att vara ett hot mot statens säkerhet. Han satt fortfarande häktad vid årets slut utan att ha dömts för något brott. Oenigheten var under flera månader så djup att parlamentet var lamslaget. I oktober och november var statsförvaltningen helt utan medel eftersom statsbudgeten inte kunnat antas och riksbanken fick utbetala pengar i förskott. En regeringsombildning där partierna till sist fick den representation som konstitutionen föreskriver löste knutarna för den här gången.

Formellt råder politisk pluralism. Oppositionspartier finns men har på grund av splittring och bristande tidigare erfarenhet begränsade möjligheter att verka. Möjligheterna försvåras ytterligare av tendensen att se avvikande åsikter som en fientlig attack snarare än som konstruktiv kritik och vilja till dialog. Tecken finns på att regeringspartiet söker kontrollera statsapparaten, särskilt rättsväsende och säkerhetstjänst, bland annat genom utnämningar (se även strafffrihet). Debatter och förhandlingar i parlamentet är sällsynta. Ett visst motstånd mot dessa tendenser samt flera korruptionsskandaler kan skönjas inom både regering och nationalförsamling. Korruptionsskandalerna har främst rört försäljningen av presidentens förra flygplan till underpris, mångmiljonsvindel inom EU-kommissionens återuppbyggnadsprogram, kontrollen av sockermarknaden samt oljeimport.

I regeringen och i nationalförsamlingen har tutsier en kvot om 40 procent och hutuer 60 procent, i senaten är fördelningen 50-50. Minoritetsgruppen batwa har tre särskilt utsedda representanter i nationalförsamlingen. Minst 30 procent av ledamöterna i såväl regering som parlamentets båda kamrar ska vara och är kvinnor. Någon sådan kvot finns dock inte på lägre nivåer. På borgmästarnivå

får varken hutuer eller tutsier inneha fler än 67 procent av ämbetena. Inom säkerhetstjänsten finns ingen kvotering. Polis och militär består numera av båda grupperna, men majoriteten av de högre officerarna är tutsier.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Tillgången till lönearbete är fortsatt mycket begränsad. Löner är i regel mycket låga. Drygt 90 procent av befolkningen lever i självhushåll på landsbygden. Barnarbete, särskilt i jordbruket, är vanligt. Uppgift saknas om arbetslöshet men undersysselsättningen torde vara stor. Uppgifter om tvångsarbete beordrat av kommunförvaltningar, polis och militär förekom under året. Formell diskriminering i arbetslivet förekommer inte men i praktiken är vissa grupper fortsatt underrepresenterade inom delar av statsförvaltningen, framför allt rättsväsendet, och bland de internationella arbetsgivarna. Den faktiska diskrimineringen beror till stor del av tidigare bristande tillgång till högre utbildning. Fackföreningar tillåts numera verka fritt.

Burundi har ratificerat ILO:s (International Labour Organization) åtta centrala konventioner om mänskliga rättigheter men ligger efter i såväl rapportering som genomförande. Flera fall av misstänkta brott mot konventionerna har tagits upp av ILO:s olika kommittéer.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

I hela landet finns endast 220 läkare; det går därmed 35 000 burundier på varje läkare. Hälso- och sjukvård erbjuds främst i huvudstaten Bujumbura medan vissa provinser har en ytterst fläckvis täckning. Kvinnor som väntar barn, och barn under fem år fick under 2006 rätt till fri hälsovård men hälsovården har ännu inte fått tillräckliga resurser för att ta emot den kraftigt ökade tillströmningen vilket påverkat kvaliteten i vården. I ett distrikt ökade patienttillströmningen med 865 procent. Resurserna är ytterst begränsade för behandling av människor som är psykiskt påverkade av det långa inbördeskriget.

Hälsosektorn står för endast knappt tre procent av statens totala budgetutgifter. Merparten går till löner och endast en begränsad del till investeringar. En utbyggd och förbättrad hälsovård förefaller inte vara politiskt prioriterad. Biståndsgivare står för 80 procent av hälsobudgeten. Kapaciteten att planera och erbjuda hälsovård är ytterst svag. Även om situationen förbättrats något är det vanligt att vårdcentraler saknar mediciner i månader. Uppgifter förekommer om att medlemskap i det största regeringspartiet är nödvändigt för att vara aktuell för tjänster såsom sjukhuschef.

Drygt 150 000 personer eller 3,3 procent av befolkningen är hiv-positiva. Av dessa är 27 000 barn. Till de mest drabbade hör regerings- och gerillasoldater, tullpersonal, polis, prostituerade, ungdomar som hoppat av skolan, internflyktingar och flyktingar. Endast 10 000 av drygt 50 000 behövande har tillgång till **aidsmedicin** - antiretrovirala mediciner (ARV). Antalet hiv-positiva som får antiretrovirala mediciner kommer sannolikt att halveras eftersom Burundi fick avslag på en ansökan om bidrag från *Global Fund to Fight HIV/AIDS, Tuberculosis and Malaria*. Det är inte känt hur stor andel av de burundiska återvändarna från Tanzania som är hiv-positiva. Endast 3,6 procent av ungdomarna i Burundi vet hur hiv/aids sprids.

12. Rätten till utbildning

Utbildningssektorn står för drygt 21 procent av statens totala budgetutgifter (2007). Merparten går till löner och endast en begränsad del till investeringar. Grundskolan blev avgiftsfri 2006 vilket ledde till att antalet skolbarn fördubblades – utan att fler lärare fanns att tillgå. Skoluniformer och material måste dock fortfarande betalas själva.

Det växande antalet skolbarn har tvingat fram skoldagar i två skift. Antalet lärartimmar per klass har därmed minskat och ligger bara på drygt hälften av de timmar som lagts fast i de nationella riktlinjerna som lägsta acceptabla nivå för att kvaliteten ska kunna säkras. Lärarutbildningen lider också av allvarliga svagheter. Endast en dags utbildning ges för de lärare som ska undervisa elever i primärskolan i engelska. Inbördeskriget har lett till underskott på lärare. Lärarnas årslön ligger i regel på 600 USD. Det finns uppgifter om att rektorstjänster förutsatt medlemskap i regeringspartiet.

I princip alla barn börjar skolan men endast 37 procent avslutar årskurs sex. Många slutar för att de är för hungriga för att orka gå kvar. Drygt 58 procent av flickorna börjar i grundskolan och en nästan lika stor andel vuxna kvinnor är läskunniga (52,2 procent). Endast 11 procent av flickorna börjar i gymnasiet och endast en procent på högskola eller universitet. De flesta twabarnen går ännu inte i skolan, delvis för att föräldrarna inte har råd med skolmaterialet, delvis för att de möts av utbredda fördomar. I vissa skolor försöker man ta upp mänskliga rättigheter.

Kring 1 200 väpnade avhoppare från rebellrörelsen FNL placerades under hösten intill en grundskola i Cibitoke, trots protester från både elever, föräldrar och skolpersonal.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Jämfört med 2005 och 2006 har Burundi klättrat två placeringar bland de 177 länder som ingår i UNDP:s ranking baserad på indikatorer för mänsklig utveckling. Landet ligger nu på 167:e plats. Medellivslängden uppgår till 48,5 år. Knappt 20 procent av alla barn som föds dör före fem års ålder. Den årliga befolkningstillväxten är högst i världen – 3,6 procent per år. Endast en halv procent av befolkningen har tillgång till Internet och två procent till mobiltelefon.

Cirka 55 procent av befolkningen lever på mindre än en US dollar per dag. Bruttonationalprodukten (BNP) per invånare beräknas ha krympt med 65 procent jämfört med tiden före inbördeskriget. En beräknad tillväxt för 2007 på fem procent har justerats ned till 3,5 procent orsakad av lägre exportintäkter än väntat. Takten ligger under den beräknade befolkningsökningen om 3,6 procent per år. Tillväxten och inflationen för 2008 beräknas till sex procent.

Den främsta orsaken till fattigdomen är de många väpnade konflikterna. Andra orsaker rör bristande tillgång till mark (varje familj brukar i genomsnitt endast 0,6 hektar), mycket låg industrialisering, självhushåll, bristande tillgång till utbildning (särskilt för flickor) och hälsovård, samt kvinnors av tradition underordnade ställning.

Låga kaffepriser på världsmarknaden ökar fattigdomen. Merparten av exportintäkterna kommer från kaffe. Bönder har svårt att få tillgång till marknader där deras grödor kan säljas, till stor del orsakat av brist på transportmöjligheter. Möjligheterna till handel i Stora sjöregionen torde öka i takt med att säkerheten i och runt Burundi förbättras. Burundis export av varor och tjänster uppgår endast till åtta procent av landets bruttonationalprodukt (BNP). Inget annat land i världen har en så låg andel.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Den nya konstitutionen, som trädde i kraft 2005, förbjuder diskriminering på grund av kön. Men i praktiken är kvinnor i Burundi fortsatt politiskt och socialt underordnade till stor del på grund av traditioner. Visst utrymme att förbättra sin ekonomiska ställning finns bland annat genom mikrokrediter. Kvinnor har än så länge dock varken arvs- eller äganderättigheter. Lagen om kvinnors arvsrätt sågs över under året och en ny lag rörande våld mot kvinnor förbereddes. Beslut i dessa frågor har ännu inte fattats.

Att kvinnor i genomsnitt får 6,8 barn, högt över genomsnittet bland de minst utvecklade länderna, är ett tecken på bristande tillgång till sexuella och reproduktiva rättigheter. Endast 16 procent av gifta kvinnor har tillgång till preventivmedel. Aborter är inte tillåtna. Drygt 1 100 mammor dör per 100 000 födslar. Endast fem länder i världen har en högre mödradödlighet än Burundi.

Våldtäkter genomförda av militärer har minskat men totalt ökar antalet anmälda våldtäkter (se även rättssäkerhet). Totalt 303 fall rapporterades av lokala MR-organisationer till och med november 2007, men mörkertalet antas vara stort. Merparten utsatta flickor är under 18 år, delvis på grund av vanföreställningen att oskulder kan bota aids. Kirundi, det lokala språket, saknar ord för våldtäkt. Möjligheten att få vård och stöd är begränsad. Delvis förklaras det könsbaserade våldet av fattigdom, missbruk, trångboddhet och en stor andel arbetslösa unga män med vapen. Hustrumisshandel är utbredd och anmäls sällan av kvinnorna, delvis på grund av nedlåtande bemötande hos polisen.

Inga uppgifter förekom om handel med kvinnor och flickor men den utbredda fattigdomen och den ökade rörelsefriheten gör landet sårbart för detta. Barn- och tvångsäktenskap förekommer medan uppgifter saknas om könsstympning.

15. Barnets rättigheter

Det långa inbördeskriget har kraftigt försvårat statens möjligheter att uppfylla åtagandena i FN:s konvention om barnets rättigheter och lagstiftningen har ännu inte anpassats till de konventionsåtaganden landet gjort. Burundi har inte heller anslutit sig till de så kallade Paris-åtagandena som gäller skydd av barn från rekrytering i väpnad konflikt

Barn har dödats under året framförallt efter att ha kommit i vägen för handgranater, oftast i samband med att män i uniform plundrar byar på mat och pengar. Antalet barn som dödats i regelrätta strider mellan regeringsarmén och rebellrörelsen har sjunkit kraftigt.

Rebellrörelsen FNL:s rekryterar fortfarande barnsoldater, troligen på grund av utlovade förmåner vid en demobilisering. FNL rekryterade fler barn 2007 (85 barn) jämfört med 2006 (67 barn). Barn har också tvångsrekryterats. Flera barn har också avkrävts betalning (två-femton US dollar) för att ”få” komma med i FNL. Regeringen kan rekrytera från 18 års ålder. Ett okänt antal barn som misstänks samarbeta med FNL har gripits av regeringen. Under året fördes de flesta över från militärläger till fängelser.

Mellan augusti 2006 och augusti 2007 hade FN:s Generalsekreterare noterat en kraftig ökning av sexuellt våld och sexuella övergrepp mot barn, en 80-

procentig ökning jämfört med perioden augusti 2005 – augusti 2006. Män ur armén, polisen, och säkerhetspolisen står för merparten av ökningen, medan antalet rapporterade fall där förövaren kommer från FNL inte ökat. I några fall har även pojkar utsatts.

Fler misstänkta förövare har dock åtalats och straffats än under tidigare år, vilket kan tyda på att FN: utbildningar om skydd av barn har börjat få genomslag.

Cirka 650 000 barn beräknas vara föräldralösa, merparten på grund av den väpnade konflikten och cirka 240 000 på grund av aids. Antalet gatubarn uppskattas till minst 5 000. Särskilda inrättningar för ungdomsvård saknas ännu (se rättssäkerhet).

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Konstitutionen och regeringen bygger på så kallad ”consociationalism” eller maktdelning genom majoritetsstyre med kraftigt minoritetsskydd till stor del inspirerat av den sydafrikanska modellen (se även politiska institutioner). Förhoppningen är att årtionden av utanförskap bland hutuer och rädsla för våld bland tutsier ska kunna överbryggas. Det kommer dock att ta mycket lång tid att häva tidigare faktisk diskriminering vad gäller exempelvis tillgång till högre tjänster, till stor del orsakad av bristande tillträde till utbildning.

Det finns ett djupt rotat misstroende i landet och många menar att detta skulle kunna hanteras genom Arushaöverenskommelsens stipulerade sannings- och försoningskommission, den särskilda tribunalen samt genom lokala gräsrotslösningar.

Cirka 95 procent av minoritetsgruppen twa uppger sig sakna tillräcklig tillgång till kläder, mat, skolgång för sina barn och skälig bostad. Barna- och mödradödligheten är mycket hög och barn registreras sällan vid födseln. Hälften har ingen sysselsättning överhuvudtaget. Twa är av tradition inte jordägare. Gruppen finns inte representerad i regering och statsförvaltning, vilket försvagar styrkan hos de tre representanterna i parlamentet. Någon ur minoritetsgruppen twa som grips har sällan någon som för dess talan. Fördomar om twa är mycket utbredda.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Homosexualitet är inte förbjuden enligt lagen, men annan sexuell läggning än heterosexualitet anses vara något som inte förekommer i landet. En viss men outtalad tolerans kan dock möta samkönade par. Samkönade äktenskap är

förbjudna enligt konstitutionen. En organisation som arbetar med dessa frågor bildades under året. Den har dock inte kunnat registrera sig utan arbetar under en annan organisations täckmantel. Viss rådgivning till homosexuella lär ha börjat förekomma inom arbetet med att förebygga hiv/aids.

18. Flyktingars rättigheter

Sammanlagt lever drygt 400 000 burundier på flykt utanför landet, varav cirka 350 000 i Tanzania. Burundier utgör därmed världens sjätte största flyktinggrupp. Tanzania avvisade 1 600 burundier med tvång under 2006 och 2007 ytterligare drygt 9 000 personer. Merparten hade bott i landet sedan 1972. Barn med en burundisk och en tanzanisk förälder skiljdes därigenom från den ena. Ytterligare drygt 38 000 burundier återvände frivilligt från Tanzania under året, varav 90 procent efter sommaren.

Fram till sista november 2007 hade knappt 39 000 återvändare flyttat tillbaka till sin hemprovins från Tanzania. Kontantbidrag, förlängd hjälp med livsmedel från fyra till sex månader samt relativt goda skördar i södra Burundi underlättade återvändandet. Därutöver hade drygt 9 000 burundier avvisats med tvång från Tanzania fram till mitten av november jämfört med 1 600 personer året före. Sedan 2002 har UNCHR hjälpt 350 000 burundier att återvända från Tanzania.

Tanzanias regering planerar att stänga alla läger med burundiska flyktingar senast sommaren 2008. Utöver de ca 130 000 burundier som bor i flyktingläger lever drygt 220 000 burundier utspridda i framförallt västra Tanzania. De flesta har bott där sedan 1972. Nästan 80 procent av dem vill bli tanzaniska medborgare medan resten vill återvända hem. Intresset att återföra flyktingarna till hemlandet förefaller vara större i Tanzania än i Burundi.

Drygt 100 000 internflyktingar levde fortfarande i läger 2006, framförallt i centrala Burundi. Antalet bedöms ha minskat med en tredjedel under 2007, men inga bekräftade uppgifter finns.

Olösta frågor rörande äganderätt och tillgång till land är fortfarande stora hinder för återvändande och uppbyggnaden av ett väl fungerande mottagarsystem. Bristande tillgång på skolor och hälsovård spelar också en central roll.

19. Funktionshindrades rättigheter

Konstitutionen föreskriver likabehandling av människor med fysiska eller psykiska funktionshinder. Den långa väpnade konflikten har bidragit till ett ökat antal funktionshindrade personer. Fattigdom snarare än fördomar

försvårar deras situation. Människor med funktionshinder göms inte undan, men har svårt att göra sig gällande på den ytterst begränsade arbetsmarknaden. Staten tillämpar inte positiv särbehandling. Endast ett sjukhus för psykiskt sjuka vuxna finns. Det kan ta emot 70-80 patienter.

Flera organisationer arbetar för funktionshindrade personers rättigheter. Grupper av enklare slag finns men inriktningen ligger snarare på omvårdnad än självständighet. Tillgången till hjälpmedel är ytterst begränsad.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Oberoende organisationer för mänskliga rättigheter tillåts i regel att verka i landet. Till de mest aktiva hör *la Ligue burundaise des droits de l'homme* (Ligue Iteka) som arbetar med bland annat rättegångar och advokatstöd och *l'Association pour la protection des droits humains et des personnes détenues* (APRODH). Av de internationella organisationerna är särskilt Human Rights Watch aktivt, likaså Internationella Rödakorskommittén (ICRC). Samtliga kan numera besöka alla former av arrestlokaler och fängelser. Det händer dock att önskemål om besök förhållas, och i några fall har sådana förseningar berott på att civila då har hunnit flyttas ut ur militärfängelser.

Dialog mellan regering och det civila samhällets organisationer förekommer men är i regel spänd på grund av ömsesidig misstänksamhet.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

FN-missionen (United Nations Operation in Burundi, ONUB) drogs tillbaka den 31 december 2006 och ersattes den 1 januari 2007 av ett integrerat FN-kontor, United Nations Integrated Office in Burundi (BINUB). Mandatet innebär att i samarbete med regeringen fördjupa freden och demokratisk samhällsstyrning, fortsätta med avväpning, demobilisering och återanpassning samt reformering av säkerhetssektorn. Vidare ska FN-kontoret främja och skydda mänskliga rättigheter och motverka åtals- och straffrihet genom inrättandet av en sannings- och försoningskommission samt en särskild tribunal för Burundi. Den nya missionen skall fortsatt skicka ut observatörer för bevakning av de mänskliga rättigheternas efterlevnad. Tillbakadragandet av truppen påverkar FN:s möjligheter att resa till alla delar av landet.

FN-kontoret INUB, FN:s MR-kontor och FN-systemets fonder och program (UNFPA, UNDP, UNICEF med flera) arbetar med respekten för och tillgodoseendet av de mänskliga fri- och rättigheterna genom såväl observation,

utbildning av tjänstemän i stat och kommun (tortyr, sexuellt våld, minoriteters rättigheter, kvinnor och barn och mänskliga rättigheter, och rättssäkerhet) såväl som direkta biståndsinsatser.

ONUB hade under året drygt 65 observatörer i landet. *Internationella Rödakorskommittén* (ICRC) kan verka fritt. Knappt 450 lokala MR-observatörer har utbildats, varav 296 är kvinnor.

Sverige har än så länge ett begränsat samarbete med Burundi som hittills inkluderat stöd till demokratisk samhällsstyrning (tillgång till rättvisa) i samarbete med brittiska *Department for International Development* (DfID). Under 2008 kommer Sverige utarbeta en ny strategi för utvecklingssamarbetet med Burundi, vilken kommer att börja löpa från och med 2009. Sverige stödjer enskilda organisationer som arbetar för tillgång till utbildning, rättssäkerhet, yttrandefrihet och försoning. Därutöver tillkommer humanitärt stöd.